

Haubro Friskole

Fagplan for faget dansk.

Formål:

Formålet med undervisningen i dansk er at oplive, udvikle og fremme elevernes forståelse af sproget, som det væsentligste middel til at knytte os sammen i forskellige personlige, kulturelle, historiske, politiske og sociale fællesskaber.

Sproget er en væsentlig udtryksform, når vi vil beskrive såvel den filosofisk/poetiske som den materielle/historiske virkelighed i os og omkring os. Derfor har undervisningen endvidere til formål at medvirke til elevernes personlighedsudvikling ved at pege på vekselvirkningen mellem sprog og virkelighed og mellem individ og fællesskab.

Undervisningen skal tale til elevernes lyst, fantasi og engagement, så de finder glæde ved at udtrykke sig sprogligt.

Undervisningen skal give dem mod og evne til at formulere sig om deres liv, drømme og tanker i samtale og fortælling, samt forsøge at klargøre menneskelivets grundvilkår i et alsidigt og nuanceret samspil med andre.

Undervisningen skal udvikle elevernes udtryks- og læseglyde og kvalificere deres indlevelse og indsigt i sprog, litteratur og andre udtryksformer.

Undervisningen skal give eleverne kendskab til de skandinaviske sprog og det nordiske kulturfællesskab.

Fagets kerne

Danskundervisningens centrale faglige kerne er viden om sproget som bærer af oplevelser og oplysning, viden, fantasi, følelser og fakta.

- Indsigt i vekselvirkningen mellem sprogligt udtryk og litterært/fagligt indhold og om kommunikation.
- Indsigt i hvordan sproget er bindeled mellem individ og fællesskab.
- Kendskab til hvorledes sproget forbinder poesi, historie, drøm og virkelighed.

Undervisningen omfatter desuden en bevidstgørelse af, hvordan sproget kan formidle oplevelser og dybere indsigt for eleven selv og i menneskers indbyrdes samspil.

Dansk sprog og litteratur er kernen i arbejdet med at udvikle elevernes færdigheder i at forstå og udtrykke sig ved hjælp af sproget, eksperimentere med det og argumentere i forbindelse med sprog, tekster og andre udtryksformer.

Danskundervisningen skal give eleven grundlæggende færdigheder i at lytte, tale, læse, skrive og dramatisere.

Sproget

Elevernes færdighed i at bruge sproget bevidst og varieret både mundtligt og skriftligt udvikles, og der arbejdes med at øge elevernes ordforråd og begrebsverden.

Eleverne udvikler deres færdighed i at give sprogligt udtryk for fantasi, følelser, tanker, erfaringer og viden i en form, der passer til situationen.

Arbejdet med sproget omfatter kundskaber om sprog og sprogbrug, herunder bevidsthed og viden om sprogformer, om sproglig stil og korrekthed og om sprogets virkemidler, funktioner og opbygning.

At lytte og tale

Der arbejdes med elevernes færdigheder i at anvende talesprogets udtryksformer, formidle og lytte aktivt både ved fortælling, i samtale og ved længere mundtlig fremstilling.

At læse

Elevernes færdighed i at læse sikkert og hurtigt med forståelse, indlevelse og indsigt i forskellige teksters og teksttypers egenart og virkemidler udvikles.

Der arbejdes med skønlitterær og faglig læsning og med forskellige læsemåder, afhængigt af formålet med læsningen.

At skrive

Eleverne udvikler deres færdighed i at udtrykke sig skriftligt med sans for skriftsprogets og forskellige teksttypers særlige former og muligheder.

- Der arbejdes med stavning, tegnsætning og sproglære.
- Der arbejdes endvidere med elevernes færdighed i håndskrivning og brug af tekstbehandling.
- Der arbejdes med skrivning bevidst og varieret som støtte for tænkning og læsning.
- Der arbejdes med layout.

Litteratur

Gennem arbejdet med ældre og nyere litteratur skal eleverne tilegne sig kundskaber om dansk litterær og kulturel tradition og udvikling.

Arbejdet med dansk og udenlandsk litteratur omfatter såvel umiddelbar oplevelse som færdigheder i fortolkning, vurdering og perspektivering på baggrund af analytisk fordybelse.

Der arbejdes med litterære genrer, fortælle teknik og virkemidler og med teksters etiske og æstetiske dimension.

Andre udtryksformer

Undervisningen omfatter kundskaber om trykte og elektroniske medier, billedkunst, film og drama.

Der arbejdes med mediernes sprog og æstetik.

Eleverne udvikler færdigheder i at iagttage og anvende forskellige udtryksformer.

Norsk og svensk

Undervisningen skal give eleverne mulighed for at udvikle færdighed i at lytte til og læse norsk og svensk med nogen forståelse.

Delmål efter 0.kl - 1. klasse

Undervisningen på disse to klassetrin bygger på mødet med skolen, indlæring af bogstaver, socialisering i grupper, klassemødets struktur, fortællingens-og samtalens betydning og fylde, og hver enkel elev arbejder med sproget i forskellige situationer: bl.a. ved at tale, lytte, læse, skrive, fremvise og at dramatisere. Desuden ved at udforske sproget gennem leg, sang og eksperimenter. Hovedvægten lægges på arbejdet med de elementære læse-, skrive- og stavefærdigheder.

Børnehaveklassen er barnets første møde med skolen, og det tilstræbes at barnet i børnehaveklassen tilegner sig viden og færdigheder, som skolens grundlæggende fag kan bygge videre på.

Det talte og det skrevne

Der arbejdes med:

- indlæring af bogstavernes lydside
- genkendelse af bogstavernes udseende, både store og små bogstaver
- symbol læsning
- sproglege
- kendskab til vokaler og konsonanter samt brug af disse
- sproglig opmærksomhed generelt

Arbejdet med sprog og tekst støttes af samtalen om, hvad sprog og tekst er, hvordan de fungerer i forskellige sammenhænge, og hvad de betyder for mennesker.

Der arbejdes med forholdet mellem udtryk og indhold og mellem tale og skrift.

Eleverne skal kunne skrive enkle tekster om egne oplevelser samt skrive ud fra fantasi, billede og læste tekster. Desuden skal eleverne lære at skrive kronologisk.

Der arbejdes med:

- Stavestrategier så eleven opnår sikkerhed i at stave lydrette og hyppige ord i egne tekster.
- Sprogets æstetiske muligheder herunder sproglig opmærksomhed.
- Tekst, tale, sætningsopbygning, ord, bogstav, lyd og ordklasse.
- Side, afsnit, linje og læseretning.
- Forskellige former for sprog og at opøve opmærksomheden på sprog, sprogbrug og sprogrigtighed i deres egne og andres tekster.

At lytte

Barnet lærer at lytte til lærerens fortælling og oplæsning og at genfortælle oplæst historie.

Der arbejdes med at lytte til andre elevers fortælling, at lytte opmærksomt til andre, arbejde med gode samtalevaner og at udtrykke sig i forhold til situationen. Dette bl.a. i forbindelse med konfliktløsning.

At læse

Der arbejdes i 1. klasse med læsning, først og fremmest med henblik på læseoplevelser og læselyst.

Læsningen indlæres ved arbejdet med en bred vifte af læsestrategier og læseforståelse.

Der arbejdes med oplevelser og forståelse af billeder og andre synsindtryk samt ved billedet som udtryksform.

Der arbejdes også med andre udtryksformer, herunder teater og drama i samspil med de øvrige danskfaglige områder.

Sprog, litteratur og kommunikation

Der lægges vægt på samvær og den frie samtale om litterære tekster med udgangspunkt i elevens egne oplevelser og forståelse af teksterne.

Egne og fælles oplevelser, tanker og følelser i form af egne bøger, fortællinger, digte og lærerens tekster.

Der arbejdes med begyndende meddigtning, genfortælling, forståelse og fortolkning.

Ældre og nyere børnelitteratur, sange, salmer, rim og remser, enkelte sagtekster, billedmateriale samt brug af digitale tekster.

Delmål efter 2.klasse

Det talte sprog

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at:

- bruge talesproget i samtale og samarbejde og kunne veksle mellem at lytte og at ytre sig.
- udvikle ordforråd, begreber og faglige udtryk
- fremlægge, referere, fortælle og dramatisere
- give udtryk for fantasi, følelser, erfaringer og beskrive viden om enkle emner
- læse enkle tekster op med god artikulation
- lytte med forståelse til oplæsning og fortælling og genfortælle indholdet
- improvisere og eksperimentere med kropssprog og stemme.

Det skrevne sprog- læse

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at:

- anvende sikre automatiserede afkodningsstrategier til læsning af almindeligt brugte ord i alderssvarende tekster
- læse sprogligt udviklende tekster og bruge enkle læseforståelsesstrategier
- søge forklaring på ukendte ord
- opnå passende læsehastighed og præcision
- genfortælle indholdet og udtrykke forståelse af det læste
- læse fiktive og ikke-fiktive børnebøger og digitale tekster af passende sværhedsgrad
- begynde at læse sig til viden i faglige tekster
- læse med begyndende bevidsthed om udbyttet af det læste
- udvikle egne læserutiner
- finde og vælge bøger til egen læsning

Det skrevne sprog – skrive

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at:

- skrive enkle fiktive tekster og små sagtekster
- finde information i tekster og organisere ideer til egen skrivning
- skrive berettende og kreativt med et passende ordforråd til forskellige formål
- stave til lydrette og hyppige ord i egne tekster
- udtrykke sig i enkle produktioner med billede og tekst

- skrive de små og store bogstaver i håndskrift
- skrive på computer
- orientere sig i digitale tekster og anvende tekstbehandling i skriveprocessen
- bruge skrivning til at fastholde og støtte egne tanker.

Sprog, litteratur og kommunikation

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at:

- bruge sproget til kontakt og som personligt udtryk
- kende forskellen mellem hverdagsprog og kunstnerisk sprog
- vide at der er forskel på det talte og det skrevne sprog
- vide at sprog er opbygget af ord og sætninger, og at der er forskellige ordklasser
- arbejde med ord og begrebers betydning
- udtrykke en begyndende forståelse for samspillet mellem genre, sprog, indhold og situation
- være opmærksomme på sprog, sprogbrug og sprogrigtighed i egne og andres tekster
- kende forskellen mellem fiktion og ikke-fiktion og kunne tale om genre og hovedindhold
- samtale om litterære tekster og andre udtryksformer ud fra umiddelbar oplevelse og begyndende kendskab til faglige begreber
- kende enkle sproglige virkemidler
- kende genres og enkelte forfatterskabers særpræg
- forstå at tekster og andre udtryksformer kan udtrykke holdninger og værdier
- vide at sprog og tekster fra gamle dage kan være forskellige fra vores tids tekster
- udtrykke sig i billeder, lyd og tekst samt i dramatisk form
- finde information i trykte og elektroniske medier
- forstå, at der er mange sprog, og at de rummer forskellige udtryksmuligheder.

Delmål for 3. og 4. klasse

Det talte sprog

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at:

- bruge talesproget i samtale, samarbejde og diskussion og fungere som ordstyrer i en gruppe
- videreudvikle ordforråd, begreber og faglige udtryk
- fortælle, forklare, kommentere, interviewe og fremlægge
- give udtryk for fantasi, følelser, erfaringer og viden
- læse tekster op med tydelig artikulation og betoning
- lytte aktivt til andre og følge op med spørgsmål og respons
- bruge kropssprog og stemme til udtryksmiddel
- forstå enkle svenske og norske tekster og andre udtryksformer.

Det skrevne sprog - læse

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at:

- anvende sikre og automatiserede afkodningsstrategier til læsning af kendte og nye ord i alderssvarende tekster
- læse sprogligt udviklende tekster og bruge forskellige læseforståelsesstrategier
- søge ordforklaring til forståelse af ord og fagudtryk
- kende forskellige læseteknikker
- tilpasse læsehastighed, præcision og læsemåde til formål, genre og sværhedsgrad
- udtrykke forståelse af det læste både mundtligt og skriftligt
- læse alderssvarende skøn- og faglitteratur og digitale tekster med god forståelse
- læse sig til danskfaglig viden
- læse med bevidsthed om eget udbytte af det læste
- udvikle og vedligeholde hensigtsmæssige læserutiner
- søge og vælge skøn- og faglitteratur på bibliotek og i digitale medier
- læse lette, korte svenske og norske tekster.

Det skrevne sprog – skrive

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at:

- skrive sammenhængende fiktions- og sagtekster
- søge information i digitale og trykte tekster og planlægge den efterfølgende skrivning
- strukturere egen tekst kronologisk
- følge generelle lydregler i stavning og anvende afsnit og enkel tegnsætning
- anvende et enkelt layout i såvel håndskrevet som elektronisk tekst
- skrive med sammenbundet og funktionel håndskrift
- skrive på computer med enkel skriveteknik
- anvende grundlæggende tekstbehandling og søge på Internet
- bruge skrivning til at fastholde og strukturere ideer og tanker.

Sprog, litteratur og kommunikation

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at:

- bruge sproget hensigtsmæssigt til kontakt og som personligt udtryk
- have forståelse for sproget som kunstnerisk udtryk
- kende forskelle og ligheder mellem det talte og det skrevne sprog
- vide, hvad en sætning er og kende forskellige ordklasser
- kende betydningen af ord og begreber i hverdagsprog, skønlitteratur og sagprosa
- udtrykke kendskab til samspillet mellem genre, sprog, indhold og situation
- forholde sig til sprog, sprogbrug og sprogrigtighed i egne og andres tekster
- kende og kunne anvende forskellige væsentlige genrer inden for fiktion og ikke-fiktion
- samtale om tekster og andre udtryksformer ud fra umiddelbar oplevelse, kendskab til faglige begreber og begyndende analytisk forståelse
- kende brugen af sproglige virkemidler.

Delmål for 5. og 6. klasse

Det talte sprog

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at:

- * bruge talesproget forståeligt og klart i samtale, samarbejde og diskussion og fungere som ordstyrer
- * udvikle et nuanceret ord- og begrebsforråd
- * argumentere, debattere og informere
- * udtrykke fantasi, følelser, tanker, erfaringer og viden i sammenhængende form
- * læse op med tydelig artikulation og fortolkende betoning
- * lytte aktivt til andre og følge op med analytiske spørgsmål
- * bruge kropssprog og stemme som udtryksmiddel afpasset efter genre og formål
- * forstå lette norske og svenske tekster og andre udtryksformer og kende til nogle ligheder og forskelle mellem nabosprogene.

Det skrevne sprog – læse

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at:

- * beherske sikre og automatiserede afkodningsstrategier til læsning af kendte og nye ord i

forskellige teksttyper

- * læse sprogligt udviklende tekster og bruge varierede læseforståelsesstrategier
- * søge forklaringer på ord og fagudtryk i trykte og elektroniske ordbøger
- * anvende forskellige læseteknikker
- * udvikle læsehastighed og tilpasse læsemåde til genre og sværhedsgrad
- * fastholde hovedindholdet af det læste i skriftlig form
- * læse alderssvarende skøn- og faglitteratur og digitale tekster hurtigt og sikkert med god forståelse og indlevelse
- * læse sig til danskfaglig viden
- * læse med øget bevidsthed om eget udbytte af det læste
- * udvikle og vedligeholde hensigtsmæssige læserutiner og oparbejde læsekultur
- * søge skøn- og faglitteratur på bibliotek og internet til egen læsning og opgaveløsning

* læse lette norske og svenske tekster.

Det skrevne sprog – skrive

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at:

- * strukturere og skrive tekster i forskellige fiktive og ikke-fiktive genrer
- *indsamle og disponere stof før skrivning samt skrive fra ide til færdig tekst
- *strukturere og variere eget skriftsprog og skabe sammenhæng mellem sætninger og afsnit
- * skrive kommenterende, forklarende og argumenterende med et ordforråd tilpasset forskellige teksttyper
- *stave alle almindelige ord sikkert, bruge korrekte bøjningsformer og anvende afsnit og hensigtsmæssig tegnsætning
- * layoute tekster til bestemte formål og modtagere
- *skrive med sammenbundet og funktionel håndskrift
- *skrive på computer med funktionel skriveteknik
- * kunne søge hensigtsmæssigt på internettet og bruge tekstbehandling varieret i egne skriveprocesser
- *bruge skrivning bevidst som støtte for tænkning.

Sprog, litteratur og kommunikation

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at:

- *bruge sproget til kommunikation, argumentation, problemløsning og formidling af viden
- * vise kendskab til sprogets spændvidde fra hverdagsprog til kunstneriske udtryksformer
- * kende forskelle og ligheder mellem det talte og det skrevne sprog og kunne karakterisere dem
- *skelne mellem hel- og ledsætninger, kende de vigtigste sætningsled og have viden om forskellige ordklasser og deres funktion i sproget
- * kende betydningen af tekniske og abstrakte ord og fagtermer
- *forklare samspillet mellem genre, sprog, indhold og situation
- * vise indsigt i sprog, sprogbrug og sprogrigtighed i egne og andres tekster
- *karakterisere og kunne anvende forskellige genrer inden for fiktion og ikke-fiktion
- * fortolke, perspektivere og forholde sig til tekster og andre udtryksformer ud fra både oplevelse og analyse
- *kende betydningen af sproglige og stilistiske virkemidler
- * vise kendskab til både genrers og enkelte forfatterskabers særpræg

- * finde og forholde sig til udtryk for værdier i andres udsagn og i tekster og andre udtryksformer
- * kende til litteraturens foranderlighed gennem tiderne og til, at litteratur afspejler den tid, den er blevet til i
- * udtrykke sig i billeder, lyd og tekst i forskelligartede produktioner samt i dramatisk form
- * søge information på en systematisk og kritisk måde
- * forstå samspillet mellem sprog og kultur og betydningen af sproglig mangfoldighed.
- * udtrykke kendskab til samspillet mellem genre, sprog, indhold og situation
- *forholde sig til sprog, sprogbrug og sprogrigtighed i egne og andres tekster
- * kende og kunne anvende forskellige væsentlige genrer inden for fiktion og ikke-fiktion
- * samtale om tekster og andre udtryksformer ud fra umiddelbar oplevelse, kendskab til faglige begreber og begyndende analytisk forståelse
- * kende brugen af sproglige virkemidler.

Delmål for dansk 7-9.klasse

Det talte sprog

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at:

- * kunne lede møder og styre diskussioner
- * udvikle et nuanceret ord- og begrebsforråd
- * fremlægge og formidle stof med indsigt i, hvilken form der passer til situationen, og hvilke hjælpemidler der bedst støtter hensigten
- * udtrykke fantasi, følelser, tanker, erfaringer og viden i en sammenhængende og disponeret form
- * læse tekster flydende op med tydelig artikulation og fortolkende betoning
- * lytte aktivt og forholde sig åbent, analytisk og vurderende til andres mundtlige fremstilling
- * bruge kropssprog og stemme som udtryksmiddel afpasset efter genre og kommunikationssituation
- * kunne udarbejde et manuskript, og derved disponere en mundtlig fremlæggelse
- * forstå norsk og svensk i store træk og have kendskab til ligheder og forskelle mellem nabosprogene.

Det skrevne sprog – læse

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at:

- * beherske sikre og automatiserede afkodningsstrategier til læsning af alle typer tekster
- * læse sprogligt udviklende tekster
- *bruge ordforklaring, opslagsværker, ordbøger og søgning på internet som et naturligt redskab til forståelse af ord og fagudtryk
- *anvende hensigtsmæssige læseteknikker
- * anvende varierede læsemåder afhængig af genre og sværhedsgrad
- * fastholde det væsentlige af det læste i skriftlig form
- *læse skøn- og faglitteratur hurtigt og sikkert
- *læse sig til viden i fagbøger, aviser, opslagsværker og på internet
- *læse med høj bevidsthed om eget udbytte af det læste
- * fastholde hensigtsmæssige læserutiner med henblik på en langsigtet læsekultur
- * foretage målrettet og kritisk søgning af skøn- og faglitteratur på bibliotek og i digitale medier til egen læsning og opgaveløsning
- * læse norske og svenske tekster.

Det skrevne sprog – skrive

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at:

- *beherske skriftsproget i forskellige genrer
- *indsamle stof og disponere indholdet, så det fremmer hensigten med kommunikationen
- * skrive struktureret og med bevidste valg i en form, der passer til genre og kommunikationssituation
- *skrive reflekterende og argumenterende og udtrykke sig med varieret, nuanceret ordforråd og sætningsbygning
- *forholde sig til korrekt stavning og formel sproglig korrekthed i egne og andres tekster
- *layoute tekster, så det fremmer kommunikation og vidner om æstetisk bevidsthed
- * beherske en læselig, personlig og sammenbundet håndskrift
- *skrive på computer med hensigtsmæssig skriveteknik og bruge computeren som redskab.
- * kunne anvende informationsteknologi kritisk med reference til benyttede kilder

* bruge skrivning bevidst og varieret som støtte for tænkning.

Sprog, litteratur og kommunikation

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at:

* karakterisere sproget og bruge det bevidst til kommunikation, argumentation, problemløsning og formidling af viden

* vise indsigt i sprogets spændvidde fra hverdagsprog til kunstneriske udtryksformer

* karakterisere forskelle og ligheder mellem det talte og det skrevne sprog

* kende forskellige sætningstyper og sætningsled samt ordklasserne og deres funktion i sproget

* beherske ord og begreber fra mange forskellige fagområder

*gøre rede for samspillet mellem tekst, genre, sprog, indhold og situation

* forholde sig analytisk og vurderende til sprog, sprogbrug og sprogrigtighed i egne og andres tekster

* vise indsigt i – og kunne anvende et bredt udsnit af genrer

*fortolke, vurdere og perspektivere tekster og andre udtryksformer ud fra såvel umiddelbar oplevelse som analytisk forståelse

* gøre rede for og beherske betydningen af sproglige og stilistiske virkemidler

* gøre rede for både genrer og enkelte forfatterskabers særpræg

*vurdere og perspektivere værdier og værdiforestillinger i andres udsagn samt i tekster og andre udtryksformer

* anvende viden om litteraturens foranderlighed gennem tiderne og om, at litteratur afspejler den tid, den er blevet til i

*udtrykke sig i billeder, lyd og tekst i komplekse produktioner samt i dramatisk form

*søge og anvende information og dokumentere kendskab til kritisk anvendelse af søgeresultaterne

* udvikle sproglig og kulturel kompetence til brug i en globaliseret verden